Nr 6.

Ankom till Riksdagens kansli den 27 februari 1913 kl. 4 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av herr Christiernsons motion, nr 161, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående avskaffande av prokanslersämbetet vid universiteten.

I en inom Andra kammaren av herr *Christiernson* väckt motion, nr 161, hemställes, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådan ändring i gällande bestämmelser, att prokanslersämbetet vid universiteten avskaffas och att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt inkomma med förslag i ärendet till Riksdagen.

Beträffande motionärens motivering tillåter sig utskottet att hänvisa till motionen.

Utskottets yttrande.

Frågan om avskaffandet av prokanslersämbetet har redan förut behandlats av Andra kammaren på grund av en motion, väckt vid 1910 års riksdag av herr Starbäck, med yrkande att Riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärd för avskaffande av prokanslersämbetet vid universiteten i Uppsala och Lund eller, därest härmed förenade göromål finnas böra till någon del bibehållas under särskilt ämbete, att i allt fall biskops självskrivna egenskap av prokansler måtte upphöra. Ett lika lydande yrkande gjordes i en motion, framlämnad samma år i Första kammaren av herr Löfgren.

Andra kammaren remitterade herr Starbäcks motion till första tillfälliga utskottet, som hemställde, att motionen icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda, vilken hemställan av Andra kammaren bifölls. Den motivering, som utskottet vid nämnda tillfälle åberopade, upptages till största delen av en ingående framställning av de yttranden och förslag med avseende på prokanslersinstitutionen, som föregingo Kungl. Maj:ts utfärdande av gällande statuter för universiteten

i Uppsala och Lund den 27 november 1908. Då enligt utskottets mening motionärens yrkande lättare kan bedömas och prövas, om det ses i belysningen av denna historik, tillåter sig utskottet att hänvisa till densamma. I denna historik undersökes först, huruvida från Uppsala och Lunds universitet gjorts några förslag i den riktning, motionären avser, och framhålles därvid, att frågan om prokansleriatet och dess ställning varit å bane vid behandlingen av universitetskommitténs år 1901 avgivna betänkande rörande universitetens och Karolinska institutets styrelse och organisation. Härom yttrar utskottet följande:

»I detta betänkande föreslog kommittén, att prokanslern skulle bibehålla i huvudsak samma ställning, som han ditintills innehaft. Hans uppgift angavs så, att han skulle i allmänhet göra sig underrättad om alla universitetets angelägenheter samt med underrättelser, råd och påminnelser främja dess väl; han skulle kunna deltaga i överläggningar — men ej i beslut — inom universitetets ledande korporationer, likaså kunna göra framställningar till kanslern i universitetsärenden, samt slutligen avgiva betänkande i befordringsfrågor. Dessutom skulle han äga att bevilja tjänstledighet åt akademisk lärare eller tjänsteman för tid av högst en månad. När kanslersämbetet vore ledigt, skulle han bestrida dess åligganden, till dess Kungl. Maj:t förordnat om dess upprätthållande; vid förfall för prokansler däremot eller när sådan ej funnes, skulle all honom tillkommande handläggning av ärenden förfalla.

Vid förslagets behandling inom Uppsala universitets myndigheter framställde två fakulteter, den filosofiska och den medicinska, det yrkande, att prokanslerns befattning med befordringsärenden skulle upphöra. Däremot gjordes på intet håll någon anmärkning mot ämbetet såsom sådant. Inom större akademiska konsistoriet förekom icke heller någon sådan anmärkning, utan till omröstning framställdes samma yrkanden som inom fakulteterna, nämligen å ena sidan prokansleriatets bibehållande med fortfarande rätt till yttrande i befordringsfrågor, å andra sidan prokansleriatets bibehållande utan sistnämnda rätt. Majoriteten anslöt sig till det förra yrkandet, prokansleriatets bibehållande med den ställning, som kommitterade föreslagit. I Lund framställdes under ärendets behandling inom fakulteterna på två håll, nämligen i filosofiska fakultetens båda sektioner, förslag om ämbetets fullständiga avskaffande. Motiveringen för förslagen utgick också här närmast från befordringsfrågorna, vilkas handläggning av prokanslern man ansåg olämplig, men därjämte framhölls, dels att med dessa frågors undantagande från prokanslerns befogenhet ämbetets enda viktigare uppgift skulle försvinna, dels att prokansleriatet i sin helhet vore en föråldrad institution. I

den ena av fakultetens två sektioner, den humanistiska, uttalade sig majoriteten (5 röster mot 4) för ämbetets avskaffande, i den andra, den naturvetenskapliga, blev utgången motsatt, i det att endast 3 medlemmar röstade för upphävandet, men 5 emot; av dessa senare önskade dock flertalet, att ämbetets förening med biskopsstolarne i Uppsala och Lund skulle försvinna och prokanslern hädanefter utses genom val. Övriga fakulteter lämnade prokansleriatet utan anmärkning; endast en medlem av den juridiska fakulteten anslöt sig till förslaget om dess avskaffande. Det större akademiska konsistoriet avvisade detta förslag med stor majoritet (12 röster mot 2) och förordade prokansleriatets bibehållande enligt kommitténs hemställan.

Universitetsmyndigheternas yttranden över kommitténs förslag fingo vila i flera år, innan frågan om de nya statuterna togs till behandling av regeringen, och när detta skedde, tillkallade regeringen för ytterligare beredning av vissa viktigare spörsmål några sakkunnige från båda statsuniversiteten och från Karolinska institutet. Deras förslag, av 1907, ansluter sig i fråga om prokanslern till den äldre kommitténs, dock med den viktiga förändring, att prokanslerns befattning med befordringsärenden ströks, i enlighet med det yrkande, som år 1902 framställts av de båda Uppsalafakulteterna. Över vissa av de sakkunniges förslag infordrades nya yttranden från de akademiska myndigheterna, men i remissen ingick denna gång icke de delar av statuterna, som berörde prokanslern, och om dessa delar kommo myndigheterna alltså icke att uttala sig. I Lunds större akademiska konsistorium bragtes frågan visserligen på tal i form av yrkanden, att konsistoriet skulle avstyrka de sakkunniges förändring av kommittéförslaget och förorda detta senare oförändrat, likasom år 1903 hade skett (alltså med bibehållande av prokanslerns yttranderätt i befordringsärenden), men detta yrkande fann sig konsistoriet, på grund av remissens lydelse, icke kunna upptaga till behandling.

De statuter, som av Kungl. Maj:t slutligen utfärdades (d. 27 nov. 1908), bestämde prokanslerns ställning fullständigt i enlighet med de sakkunniges förslag. Prokanslerns befattning med befordringsärenden upphörde alltså; i övrigt blev hans uppgift och befogenhet angiven på det sätt, som universitetskommittén år 1901 förordat.

Av denna redogörelse för tillkomsten av nu gällande bestämmelser om prokanslersämbetet framgår, dels att dessa bestämmelser nyss blivit reviderade, dels att vid universiteten själva någon allvarligare opinion för ämbetets avskaffande icke gjort sig märkbar. I Uppsala har intet yrkande i denna riktning framkommit; de krav, som där blivit fram-

ställda rörande prokanslerns ställning, nämligen upphävande av hans befattning med befordringsfrågor, äro genom de nya statuterna uppfyllda. I Lund har däremot förslag om ämbetets upphävande blivit framställt, men synnerligen stark anslutning har detta förslag icke heller där vunnit, och den allvarligaste anmärkning mot ämbetet, som framfördes till stöd för förslaget, var även där prokanslerns yttranderätt i fråga om befordringar samt har med denna yttranderätt försvunnit. Än mindre har vid universiteten någon allmännare önskan framträtt om ämbetets ombildning till likhet med kanslerns, alltså dess besättande genom val, såsom motionären alternativt förordat.»

Av ovanstående framgår bland annat, att prokanslerns befattning med befordringsärenden upphört, varmed ett av de starkast framhållna önskemålen beträffande prokanslersinstitutionens reformerande blivit förverkligat. Prokanslern har därför nu jämförelsevis ringa tillfälle att göra sig gällande. Detta kan endast i nämnvärd mån inträffa, då han bestrider de åligganden, som äro förenade med kanslersämbetet, vilket äger rum, då kanslersämbetet av någon anledning är ledigt, intill dess Kungl. Maj:t meddelat förordnande om ämbetets uppehållande, såsom framgår av stadgandet i § 11 i ovannämnda statuter. »Då kanslersämbetet är ledigt eller kanslern anmäler sig för någon tid vara förhindrad att bestrida ämbetet, förordnar Kungl. Maj:t, huru med ämbetets utövning under tiden skall förhållas.»

Då utskottet dessutom icke kan underkänna vikten av att vid de visserligen begränsade tillfällen, då en prokansler har att fullgöra en kanslers åligganden, en sådan ämbetsinnehavare finnes på platsen, och då vidare intet inträffat under de senare åren, som minskat bärkraften av de skäl, som funno uttryck såväl i Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande år 1910 som i uttalandena vid samma tillfälle i Andra kammaren till förmån för det nämnda utlåtandet, får utskottet alltså hemställa,

att herr Christiernsons förevarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 februari 1913.

På utskottets vägnar:

OSKAR LUNDGREN.

Reservation

av herrar *Helger, Holmström* och *Strid,* vilka anfört:

Som skäl för avslag å motionen anför utskottet, att prokanslers befattning med befordringsfrågor upphört i och med utfärdandet av 1908 års statuter, varigenom ett av de viktigaste önskemålen beträffande prokanslersbefattningens reformerande blivit förverkligat. Prokansler skall emellertid, när kanslersämbetet är ledigt, och till dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnat, bestrida *alla* de åligganden, som tillhöra detta ämbete, och får således befattning även med befordringsfrågor. Därmed inträda naturligtvis — om också för en kortare tid — de olägenheter, som varit anledning till ovannämnda inskränkning i prokanslers befogenhet.

Det enda positiva skäl, som utskottet anfört för prokanslersämbetets bibehållande, är, att vid inträffande vakans »en sådan ämbetsinnehavare finnes på platsen». Men denna fördel kunde lika väl vinnas, om prokansler tillsatttes genom val, en anordning, som vi vilja förorda, för den händelse Kungl. Maj:t skulle finna, att själva ämbetet bör bibehållas.

Vi anse sålunda, att utskottet bort i anledning av förevarande motion hemställa,

att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller om sådan ändring i gällande bestämmelser, att prokanslersämbetet vid universiteten avskaffas eller, därest därmed förenade göromål finnas böra till någon del bibehållas under särskilt ämbete, i allt fall biskops självskrivna egenskap av prokansler måtte upphöra.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTR. 1913.